

ביטאון אתיקה מקצועית- "אתיקה מקצועית" - 15

08.11.2005 | חשוון תשס"ו | גליון מס' 15

על אמון ונאמנות בכספים

עו"ד דרור ארד-אילון / יו"ר ועדת האתיקה הארצית

עורך דין שייצג מוכרת דירה, קיבל לידי מהקונים בנאמנות את התמורה בסכום של מעל \$400,000. במקום לשומרם לפי הוראות לקוחתו הוא השקיע אותם במיזם כלכלי ללא ידיעתה. ההשקעה נכשלה, הכסף אבד והוא הועמד לדין פלילי. בית המשפט גזר עליו 6 חודשי מאסר בפועל ושני חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים. ערעור שהגיש עורך הדין נדחה, וכך גם בקשת רשות לערער (רע"פ 5573/05 סילברמן נ' מדינת ישראל (טרם פורסם)).

אין צורך לומר שלפחות על פני הדברים נראה העונש שהוטל על עורך הדין קל למדי. אולם ענייננו אינו בהיבט הפלילי אלא בהיבט האתי-משמעותי. מנקודת המבט של ועדת האתיקה, דומה שיש מקרים רבים מאשר בעבר בהם נכשלים עורכי דין בחובות הנאמנות שלהם בכספי לקוח. קשה לדעת ללא מחקר מעמיק מה המקור לכך, אולם על-אף שמדובר במספר קטן יחסית של עורכי דין (בודדים מתוך עשרות אלפים), ברי שהדבר פוגע פגיעה ממשית במקצוע ובציבור. הציבור זקוק לאמון שהוא נותן בעורכי הדין, שכן העדר מוסד יציב של נאמנות בכספים יפגע פגיעה קשה בחיי המסחר. מנגד, זקוקים עורכי הדין לאמון הציבור בלעדיו לא יוכלו לבצע את עבודתם. מקצוע עריכת הדין הוא ביסודו מקצוע של נאמנות. כל מי שפוגע בנאמנותו של לקוח בודד, פוגע באותו מעשה באמון כלל הציבור בכלל עורכי הדין. להשקפתי, עורך דין שמפר הפרה בוטה את חובת הנאמנות בכספים – ראוי שלא ישמש עוד כעורך דין ולכל הפחות שיושעה לתקופה משמעותית.

אחת הבעיות בהן נתקלנו לא פעם היא חירות שלוקחים להם עורכי דין לגבות שכר טרחה מכספי נאמנות ללא רשות מפורשת מן הלקוח. כך, למשל, כאשר מגיעים כספים מן הצד השני או בזכייה במשפט, ועורך הדין מממש את הסכם שכר הטרחה על-אף שאין בו היתר לגביה חד-צדדית. יש להבהיר שאסור לנהוג כך. כדי לבצע גביה מכספים המוחזקים בנאמנות צריך עורך הדין לקבל היתר מפורש וברור מלקוחו. כמו כל היבט של שכר טרחה, היתר כזה רצוי שיהיה בכתב. על-כל-פנים, בכל מקרה של מחלוקת אין לעורך הדין רשות לגבות שכרו מכספי נאמנות ללא הכרעה שיפוטית.

בכמה מקרים פנו עורכי דין בבקשה לגבות את שכר טרחתם מכספי זכייה של לקוחות שנעלמו (בדרך כלל עובדים זרים שעזבו את הארץ), ולא הותירו אחרים הוראה מתאימה. ועדת האתיקה לא התירה לעשות כן. שימוש בכספי נאמנות שלא לפי הוראה של לקוח אסור בתכלית, אלא אם יורה בית משפט מוסמך אחרת (במסגרת תביעה אזרחית או בקשה למתן הוראות וכיו"ב לפי המקרה).

בפרשה אחרת שהתבררה לאחרונה בוועדת האתיקה, נדונה טענה של פגיעה בנאמנות כלפי הצד שכנגד. באותה פרשה הטיל צד אחד שני עיקולים נגד הצד שכנגד. לימים בוטל אחד מן העיקולים, אך בשל טעות הסיר הבנק את שניהם ונגרם נזק כבד לצד המעקל. בירור העניין העלה, שעורך הדין של בעל הנכסים המעוקלים לא העמיד את הבנק על קיומם של שני העיקולים מראש, ולא תיקן את הטעות לאחר ביטול העיקול השני. על-אף שמטרת ישראל לסגור את התיק נגד עורך הדין מחוסר אשמה פלילית, החליטה ועדת האתיקה להעמידו לדין משמעתי בעבירה על-פי סעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961, הקובע כי "במילוי תפקידו יפעל עורך דין לטובת שולחו בנאמנות ובמסירות, ויעזור לבית המשפט לעשות משפט". לדעת ועדת האתיקה, החובה לסייע לבית המשפט וחובת הנאמנות כלפי הצד שכנגד – חייבו פעולה זהירה יותר.

חובת הנאמנות של עורך הדין לגבי כספים משתרעת לא רק על כספים שבשליטתו הישירה, ולא רק על כספים שמיועדים ללקוחותיו. היא חלה על כל השפעה או שליטה – ולו עקיפה – של עורך הדין על כספים שאינם שלו. אם עורך הדין משתמש בהשפעה זו כדי להסיט את הכספים מיעדם – ולו בדרך של מחדל – כי אז הוא עלול להימצא עובר עבירה משמעית. הדרישה שצריך עורך דין לדרוש מעצמו בטיפול בכספי הזולת היא דרישה מחמירה. גם במקרים בהם אין עבירה פלילית כלל, עלולה להיות עבירה משמעית. שכן הדרישה בכללי האתיקה מחמירה לעומת זו הפלילית.

המקרים בהם נמצאה חריגה מנאמנות בכספים הם עדיין מיעוט קטן ביותר ולא מייצג, טיפות בודדות בים. יומיום עושים אלפי עורכי דין פעולות בכספי נאמנות, ללא דופי וללא פגם. עניין זה הוא חלק מצרכי הלקוחות והוא דרוש לחיי מסחר תקינים. אולם כדי שלא להכתיים את ציבור עורכי הדין וכדי להגן על כלל הציבור, פועלת ועדת האתיקה מתוך גישה מחמירה להפרות המתגלות מעת לעת.

דרור ארד-אילון, עו"ד
יו"ר ועדת האתיקה הארצית